

Buurtaanpak De Kracht van Onderop

Samen met Lerend Doe-Netwerk Better Together

Samenvatting

De Werkmakers (WM) en Lerend Doe-Netwerk Better Together (BT) ontwikkelen een integrale buurtaanpak gericht op 'sociale cohesie en epistemische rechtvaardigheid' in de energie- en zorgtransities om te ontdekken hoe we bewoners die door pech in de knel zijn gekomen in dit krachtenveld weer stem en positie kunnen geven.

Inhoud

1. Aanpak	1
2. BuurtLab: samen de puzzel leggen voor en met bewoners	1
3. Buurtaanpak Kracht van Onderop	1
4. BuurtLab Componistenbuurt – Lerend Doe-Netwerk Better Together	2
5. Bijlage: Samenvatting voorstel Participatie Warmtenet Componistenbuurt	4

1. Aanpak

- Bewoners bereiken die regulier niet worden bereikt door 'outreaching' te werken, goed te luisteren en te investeren in vertrouwen.
- 'Lerend-door-te-doen' ontdekken en in kaart brengen welke activiteiten, voorzieningen en informatie de positie en het belang van bewoners versterken.
- Telkens op vraagstukken in- en uitzoomen van de buurt naar de bredere ontwikkeling om het krachtenveld goed inzichtelijk te maken.
- Kennis en inzichten van wetenschap toepassen om belang bewoners te versterken.
- Opgedane kennis en inzichten als beleidshefboom gebruiken naar systeempartijen via ParticipatieHub (VWS/IZA), Samen leren transformeren (ZINL) en Gemeente Zutphen.

2. BuurtLab: samen de puzzel leggen voor en met bewoners

We nodigen wetenschap, beleid en bovenlokale belangenorganisaties om op basis van ieders kennis, inzichten en argumenten samen met de bewoners de puzzel te leggen die leidt tot versterking van positie van de bewoners in het krachtenveld.

Uitgangspunten BuurtLab:

- Bewoners en betrokkenen staan centraal, bovenlokaal is volgend en dienend.
- Ervaring van bewoners als derde kennisbron, naast wetenschap en vakkennis.
- Doorzetkracht creëren om systeempartijen en overheden in beweging te krijgen.

Het eerste BuurtLab is op 10/07/2026 in de Componistenbuurt in Zutphen. Hier staat een warmtenet op de planning en loopt het *Participatietraject WarmteNet* (WM en Duwtje) met het doel bij de bewoners 70% ja-stemmers op te halen. Voorafgaand aan het BuurtLab worden een aantal voorbereidende gesprekken rond deelvraagstukken gevoerd met BT-onderzoekers en experts.

3. Buurtaanpak Kracht van Onderop

WM gaat de komende 2 jaar vanuit het programma *Kracht van Onderop* een buurtaanpak ontwikkelen gericht op 'sociale cohesie en rechtvaardigheid' in het krachtenveld van de energie- en zorgtransities. Doel is te ontdekken hoe we bewoners die door pech in dit krachtenveld in de knel zijn gekomen weer stem en positie te geven.

Uitgangspunten

- *Sociale cohesie*: Samenhang en relaties tussen mensen onderling en tussen mensen en (overheids)instituten. Aanname is, dat als mensen onderling verbonden zijn en actief

deelnemen aan het sociale leven, ze meer betrokken zijn bij maatschappelijke vraagstukken, gemakkelijker hun stem laten horen en hun (gedeelde) belang vertegenwoordigen.

- *Kennis rechtvaardigheid*: Iedereen moet gelijke kansen krijgen om gehoord, begrepen en geloofd te worden als kenner of bron van kennis. Ervaringen zijn een unieke en kwalitatieve vorm van kennis die narratief, existentieel en kritisch van aard is. Het wordt naast professionele praktijkkennis en wetenschappelijke kennis als derde kennisbron ingezet. Het benadrukt de noodzaak om deze kennis in beleidsontwikkeling en uitvoeringspraktijk serieus te nemen.

Outreaching werken

In onze buurtgerichte aanpak gaan we goed naar mensen luisteren en hun ervaringen en zienswijzen serieus nemen. Om bewoners te bereiken die regulier niet worden bereikt, gaan we 'outreaching' te werk. We sluiten aan bij plekken en activiteiten waar deze mensen graag komen en leren ze zo (nog beter) kennen. Daarnaast gaan we met bewoners laagdrempelige, aansprekende activiteiten organiseren om relaties en vertrouwen op te bouwen. Bijvoorbeeld rond de participatie van het Warmtenet Componistenbuurt (zie [bijlage](#)), buurtmarkt [De Groene Kans](#) of naaiatelier [De Gouden Draad](#).

Beleidshefboom

Zo gaan we al 'lerend-door-te-doen' ontdekken welke activiteiten, voorzieningen en informatie bewoners nodig hebben om de samenhang in de buurt te vergroten. We gaan de informele infrastructuur – sociale structuren en informele netwerken waarin mensen elkaar ontmoeten, zich met elkaar verbinden en omzien naar elkaar – in kaart brengen. We zoomen telkens in op de schaal van de buurt, en zoomen weer uit om vanuit een helicopterview de bredere ontwikkeling rond het krachtenveld van de transitie te zien. Vervolgens gaan we de opgedane kennis en inzichten als beleidshefboom gebruiken naar systeempartijen als overheden, energievoorzieners en zorgorganisaties. Het geeft invulling aan het participatieproject van de ParticipatieHub van VWS rond de zorgtransitie en aan het programma Kracht van Onderop.

Naar de buurt

We nodigen beleidsmakers van overheden (zorginstellingen, gemeenten, ministeries), koepels (Nederland Zorgt Voor Elkaar, Energie Samen) en wetenschappers van BT en Collectieve Kracht om in de buurt met mensen in gesprek te gaan rond concrete zorgen en kwesties om samen oplossingsrichtingen te verkennen. Zo bieden we deze instellingen een bijzondere inzicht hoe vanuit het perspectief van de bewoners kennis wordt gegenereerd en gedeeld. Hoe zij in de praktijk in positie worden gebracht tegenover systeempartijen en overheden. Op deze wijze hopen we deze instellingen voor langere tijd aan ons te verbinden om samen een aanpak te ontwikkelen, waarin de bewoners en hun dagelijkse werkelijkheid centraal staan. Hun vraagstukken moeten centraal staan, onderzoek en wetenschap zijn volgend en dienend.

4. BuurtLab Componistenbuurt – Lerend Doe-Netwerk Better Together

Wanneer: Vrijdag 10 juli 2026 | 13.00- 19.00 uur
Waar: Componistenbuurt, Zutphen
Wie: Buurtbewoners, wetenschappers, experts en geïnteresseerden
Waarom: Wetenschappelijke kennis dienend maken aan bewoners

Als onderdeel van de doorontwikkeling van consortium [Better Together](#) (BT) tot 'lerend doe-netwerk' willen wij, [De Werkmakers](#) (WM) en [ZutphenEnergie](#) (ZE), graag voortbouwen op de bijzondere en intensieve samenwerking van het afgelopen jaar én daarbij stevig vasthouden aan de Kracht van Onderop om de gewenste kanteling in gang te zetten. Dat doen we rond de ontwikkeling van de buurtaanpak zoals hierboven beschreven. Het BuurtLab keert op praktische wijze de focus van de betrokkenen bij het lerend doe-netwerk om, dienend aan vraagstukken die in de betreffende buurt leven, op de plek waar het allemaal speelt. Daar wordt echte kennis en ervaring zichtbaar en toepasbaar. Zo zetten we de beperkte middelen (tijd, inzet, kosten) zo effectief mogelijk in. De resultaten kunnen het draagvlak voor het lerend doe-netwerk vergroten.

Warmtenet Componistenbuurt

Tijdens de aftrap gaan we aan de hand van een concreet en zeer actueel vraagstuk aan de slag: het duivels dilemma rond het [warmtenet in de Componistenbuurt](#) in Zutphen. Op basis van de ervaringen van deze dag gaan we ‘lerend door te doen’ de samenwerking in het BuurtLab verder inregelen rond andere thema’s, zoals zorgzame gemeenschappen (transitie zorg & ondersteuning). Samen gaan we de puzzel leggen voor bewoners die hun belang en positie in het krachtenveld van de opgave versterkt, met kennis, inzichten, data en argumenten -en onderkent dat ook als het niet zo is.

Context

ZE en WM zijn al jaren betrokken bij de ontwikkeling van een (thermisch) warmtenet voor Zutphen, met de Componistenbuurt als startbuurt. Dit is een van de meest kwetsbare buurten van de stad. WM begeleidt al enige tijd het ‘participatieproces’. ZE zit al vanaf de start aan tafel met gemeente en andere partijen, zoals [Gelders Warmte Bedrijf](#) (GWB), om mee te denken en een rol te krijgen in de ontwikkeling en uitvoering. Nu ligt een plan voor waarbij GWB grootste aandeelhouder wordt, met een kleine (tot geen) rol van de gemeente en nog kleiner (tot geen) rolletje voor ZE (helpdesk voor bewoners). Tweede kwartaal 2026 wordt waarschijnlijk het besluit genomen, mits 70% van de bewoners ‘ja’ zegt in het ‘participatieproces’. [Maar weten zij waar ze ‘ja’ tegen zeggen?](#) WM organiseert in opdracht van de gemeente activiteiten om bewoners van Componistenbuurt te betrekken bij de besluitvorming rond het warmtenet (zie samenvatting).

Dilemma

Er ligt een scenario voor een warmtenet dat wordt beheerd door het GWB. Zij hebben de middelen om te investeren in de aanleg van het warmtenet en krijgen daarmee de meerderheid van de aandelen en worden monopolist. Dit lijkt niet echt dienend aan de bewoners van de Componistenbuurt. Daarom de vraag: *Wat zijn de alternatieven waarin bewoners meer zeggenschap krijgen over hun eigen energievoorziening?*

- Gunning aan GWB is niet in harmonie met de [nieuwe Energiewet](#) (streven naar 50% lokaal eigendom). Welke rol kan en wil ZE hierin spelen? Welke rol ligt er voor gemeente Zutphen of het regionaal samenwerkingsverband [StedenDriehoek](#)?
- GWB is een semi-commercieel bedrijf met monopolistische trekken (zoals AI call centers) met een commerciële prijsbepaling met 7% winstuitkering. De rekening hiervan komt te liggen bij de bewoners van de Componistenbuurt, die al een krappe beurs hebben. Welke alternatieven zijn er om de verdiensten van GWB ten goede te laten komen van de bewoners?

Tijdens het BuurtLab met betrokken onderzoekers en koepelorganisaties willen we een aantal met elkaar samenhangende vragen afpellen:

1. Echte zeggenschap!

Bewoners van de Componistenbuurt mogen ‘participeren’ door voor of tegen het warmtenet te stemmen. Als er 70% ja-stemmers zijn, gaat het warmtenet door.

- *Hoe kan het participatieproces benut worden om de bewoners goed te informeren, betrekken en (liefst) hun geïnformeerd laten meebeslissen? Hoe gaan de activiteiten van het participatietraject hier invulling aan geven? (→ rol en creatieve speelruimte WM en Duwtje in het grotere geheel?) Hoe kunnen bestaande en nieuwe outreachende bewonersinitiatieven (zoals [‘Zet m op 60’](#), [FIXbrigade](#), [Koeltenet](#), [Groene Kans](#)) hierin een rol spelen?*
- *Hoe kunnen we in het krachtenveld van verschillende gevestigde partijen bewoners meer stem geven: van consument van een monopolist naar gesprekspartner die meedenkt over dienstverlening. Argument Energie Samen: wie gaat straks achter de voordeur komen als woningen moeten worden aangepast? Gaat GWB dat doen? Tegen welke kosten?*
- *Wat hebben bewoners nodig om zich te mobiliseren en gezamenlijk hun belangen te verdedigen? Kunnen de >70% stemmen hierin een hefboom zijn?*

2. Brede maatschappelijke investering

Er zullen vele miljoenen in de Componistenbuurt worden geïnvesteerd voor de aanleg van het warmtenet. Wegen gaan op de schop, huizen aangepast. Hoe kunnen deze investeringen (ook) bijdragen aan de verbetering van leefbaarheid van de buurt en de sociale cohesie tussen bewoners?

- *Welke investeringen zouden bewoners graag voor hun buurt willen? Hoe en met wie gaan partijen dat gesprek aan? Welke plannen liggen er al en hebben bewoners daarover meegedacht?*
- *Is er behoefte aan een plek voor en door bewoners waar ze elkaar kunnen ontmoeten, waarin en van waaruit ze activiteiten kunnen organiseren en de samenhang in de wijk te vergroten? Hoe zou zo'n plek er uit moeten zien en waar past die het beste?*
- *Kunnen investeringen slim worden gekoppeld? Dus, als de straten toch opengaan, kunnen bewoners mee aan de tekentafel om de herinrichting te bepalen? Welke voorzieningen en faciliteiten zouden ze graag willen? Hoe en wie gaat het gesprek aan met de gemeente/regio?*

Genodigden aftrap BuurtLab

We nodigen de volgende mensen uit om deel te nemen aan de ontwerpessies in Zutphen:

- Bewoners (ca 40 vanuit verschillende groepen betrokken bij en voorbereid door activiteiten participatie warmtenet door WM).
- Onderzoekers en experts (epistemologisch, democratische vernieuwing, energietransitie, participatie).
- Koepels ([Energie Samen](#), [Top van Onderop](#), [FIXbrigade Nederland](#), [NLZVE](#)).
- Bewonersinitiatieven (in vergelijkbare positie).
- Overheden & overheidsorganisaties ([gemeente Zutphen](#), [Woonbedrijf Ieder1](#), IZA).

Concept Programma BuurtLab 10 juli 2026

13:00 Ontvangst genodigden Better Together met koffie/thee en toelichting op aanpak

13:30 Gesprek met inwoners en betrokkenen over 'Echte zeggenschap!' (in subgroepen)

15:00 Pauze

15.45 Gesprek met inwoners en betrokkenen over 'Brede maatschappelijke investering' (diverse werkvormen)

17.00 Improvisatietheater met bewoners

17:30 Gezamenlijke maaltijd & informeel samenzijn

19.00 Afronding

5. Bijlage: Samenvatting Participatie Warmtenet Componistenbuurt

Het doorgaan van het warmtenet nadert de beslissende fase. In de loop van dit jaar ontstaat steeds meer duidelijkheid over of het warmtenet zal worden gerealiseerd. Om de bewoners hierbij te betrekken zetten we in op:

- Een programma waarin kennis, beleving, zorgen en wensen van bewoners centraal staan.
- Verbreding van bewonersbetrokkenheid via bestaande, informele en krachtige netwerken.
- Creatieve, verbindende vormen van participatie
- BuurtLab-aanpak waarbij bewoners experimenteren, leren en richting geven aan keuzes.

In elke fase werken we samen met Duwtje. We verbinden onze ervaring en kennis met bewonersparticipatie met gedragsdesign en ontwerpend onderzoek van Duwtje.

Onze aanpak is opgedeeld in 3 fases:

Fase 1: maart – april 2026: Begrijpen wat bewoners echt nodig hebben om ja te zeggen?

In deze fase gaan we:

- In kaart brengen wat speelt er nú bij bewoners (veiligheid, geld, stress)? Welke organisaties actief zijn in de wijk?

- Onderzoeken wat weten mensen al (en wat denkt men te weten) over het warmtenet? Welke randvoorwaarden moeten op orde zijn vóór we kunnen sturen op gedrag (kosten, vergoedingen, kookplaat/pannenset, werkzaamheden in huis)?
- Verkennen hoe en via wie we moeten communiceren? Wie/wat vertrouwen ze wél (personen, plekken, organisaties) en niet ?

Met wie:

- 5 coalities uit bestaande netwerk waar al een basis van vertrouwen is.

Hoe we dat doen:

- Gedragsonderzoek: drempels/triggermomenten in kaart brengen en wat mensen nodig hebben om mee te kunnen meedoen (comfort, betaalbaarheid, zekerheid, regie).
- Ontwerpend onderzoek: kleine veilige settings en creatieve werkvormen (storytelling/tekenen) om twijfels, emoties en betekenis zichtbaar te maken.
- Creatieve en verbindende aanpak: faciliterende en artistieke rol, die gericht is op het creëren van kleine, veilige en toegankelijke settings waarin bewoners hun ervaringen, zorgen en betekenissen rondom warmte, wonen en de toekomst kunnen delen. De opbrengsten (vragen, beelden en verhalen) worden vertaald naar visuele en narratieve input voor het Living Lab (bv fotoprojecten, straattheater).

Resultaat: Inzicht in wat van is belang voor het vertrouwen van bewoners tov het warmtenet.

Fase 2, april - mei 2026 vertalen naar een realistische route

Duwtje en WM bereiden een living lab voor op basis van de uitkomsten uit fase 1 in samenwerking met Better Together (BT). Dit living lab vindt plaats op 10 juli 2026. Bewoners hebben deze dag een centrale plaats in het programma.

Fase 3: juni – september 2026 co-creatie met bewoners en sleutelfiguren.

We ontwerpen samen concrete interventies voortbouwend op het living lab en de uitkomsten uit fase 1, zoals:

- Bewonersbijeenkomsten: Formeren breed samengestelde bewonersgroep, rond thema's zoals comfort, kosten, keuzevrijheid, veiligheid en planning, waar bewoners als sprekers en medeorganisatoren worden ingezet.
- Wijkevents: Een Warmtenet-festival, energie-walks en tours door de wijk, pop-up labs voor kinderen en jongeren en living lab/creatieve sessie over warmtestation tegenover Beethovenstraat.
- Doorlopende Outreach: Koffierondes, veldbezoeken en meeloopdagen met coalities, video-updates vanuit de wijk, gemaakt door bewoners, fototentoonstellingen, speurtocht.